

**Islamizarea generației a doua.
De la Europa all-inclusive la jihad
(The second-generation islamization.
From an all-inclusive Europe to jihad)**

Georgeta CONDUR

Abstract: *Starting from the summer of 2015, the massive arrival of asylum seekers in Europe opened a debate about the political, economical and security consequences of immigration in European Union. A hidden ideological conflict was transformed into a linguistic controversy: should the new-comers be named migrants or refugees? During time and development of the crisis, more and more journalists and political leaders switched from ‘refugees’ to ‘migrants’, as it became clear that many asylum seekers weren’t even from war zones.*

*However, the main concern of the most people was related to potential security risks. An investigation into the November 13 attacks in Paris has already found that at least two of the terrorists used the Balkan route to arrive in France. But massive immigration could have further repercussions in not many years, if the hypothesis of a “second-generation islamization phenomenon”, somehow similar to Dole’s “second-generation indigenization”, is true. Having lower level needs in Maslow’s Hierarchy of Needs already satisfied, the children of the present Muslim migrants could seek to satisfy higher needs, as self-actualization, through religious identity of their parents and radicalization. Due to denial of the separation of religion and state in Islam, this could seriously threaten the Western secular state and cultural model. Being *din wa dawla* (religion and state), Islam is more than a religion; it is a hybrid we can call ‘relideology’, which seems to be quite attractive for young Muslims seeking self-actualization.*

Keywords: *Islam, migrants, jihad, terrorism, muslim, refugees*

Introducere

„Criza migranților” din Europa, atentatele teroriste repetate de pe teritoriul Franței din 2015, dar și situația conflictuală și masacrele din

Orientul Mijlociu, o zonă pe care occidentalul de rând reușește tot mai puțin să o înțeleagă, au angrenat opinia publică în ample controverse. De la „cum să rezolvăm problema atâtor refugiați” s-a trecut la acuzații

reciproce între părți, de distrugere a Europei vs. islamofobie și de orbire ideologică sinucigașă vs. lipsă de empatie sau spirit european.

Dacă după crimele de la săptămânalul satiric „Charlie Hebdo” au existat voci care, într-un demers impardonabil, găseau o parte de vină și victimelor pentru că ar fi „provocat” musulmanii, atacurile de la Paris din 13 noiembrie 2015, soldate cu peste o sută de morți și sute de răniți, toți civili și fără nicio legătură anterioară cu vreo presupusă atingere adusă Islamului, a produs un șoc mult mai mare, fiindcă fiecare s-a întrebat dacă nu riscă să fie chiar el viitoarea victimă.

Uluirea a fost nejustificată, fiindcă de la atentatele de la World Trade Center, din 2001, la cele de la metroul londonez din 7 iulie 2005 și la decapitățile unor civili nevinovați, opinia publică ar fi trebuit să știe că așa-zisele motive invocate uneori sunt, în fapt, doar pretexte. Radicalii islamiști nu sunt angrenați într-o serie de mici răzbunări punctuale, ci au o agendă extinsă, care poate fi înțeleasă mai bine doar dacă se deslușește motivația radicalizării. Atât din studierea biografiilor teroriștilor, cât și din cercetările sociologice, reiese că această motivație nu constă în sărăcie sau în lipsa de educație, așa cum se auto-amăgesc unii occidentali, sperând că prin ușoara ameliorare a unor condiții sociale se va eradica fenomenul. Aceștia sunt doar doi factori care, acționând asupra mediului în care operează extremiștii islamici, le

oferă uneori beneficiul unei anumite susțineri din partea unor grupuri de populație, care, prin tăcere sau chiar sprijin logistic, le înlesnesc sau încurajează indirect acțiunile. Dar teroriștii propriu-ziși nu sunt, în general, nici dintre cei mai săraci și nici lipsiți de educație formală (chiar dacă se poate vorbi, în sens larg, de un eșec al educației).

Lucrarea de față își propune să ofere o ipoteză legată de mecanismul de radicalizare islamică, să analizeze dacă există vreo legătură între refugiați, imigranți și radicali, precum și între Islam și terorism.

Europa *all-inclusive*

Deși numărul de solicitanți de azil în Europa crescuse în mod vizibil (ajungând la 714.000¹) încă din 2014, abia în 2015 a început să se vorbească serios despre o „criză a refugiaților” sau o „criză a migranților” în Europa.

Pregătit de articolele publicate la început de mass media, pline de povești emoționante și fotografii reprezentând copii, o parte bine intenționată, dar naivă, a publicului european a rămas uimită când, pregătindu-se să întâmpine călduros, cu apă, mâncare și haine, niște familii sărace, bucuroase de orice ajutor și de siguranța occidentală, s-a trezit în fața unor grupuri compuse din mulți bărbați tineri și bine dezvoltăți, cu telefoane mobile de ultimă generație, dispuși să se bată cu grănicerii, care nu doreau decât

să fie lăsați să treacă liber până în țara pe care și-o aleseseră ca țintă și interesați în primul rând nu de apă sau flori la întâmpinare, ci de Internet wireless. Surpriza a dus la o trecere în extrema cealaltă, uneori niște simpli imigranți economici sau vânători de ajutoare sociale occidentale ajungând să fie văzuți de unii nu doar ca prezentând un oarecare risc de a avea printre ei și posibili infractori sau membri ai unor rețele islamiste, ci aproape toți ca niște foarte probabili jihadiști.

Comportamentul și declarațiile unora dintre migranți au turnat gaz pe foc într-o Europă deja scindată: au apărut relatări legate de nemulțumirea unor solicitanți de azil față de condițiile oferite: mâncarea nu era destul de gustoasă, Internetul era prea lent, iar Finlanda nu era bună, pentru că „e prea frig, nu este ceai, nu sunt restaurante, nu sunt baruri și nu e nimeni pe stradă, în afară de mașini”². „Refugiații” păreau mai degrabă niște turiști nemulțumiți de pachetul „Europa all-inclusive” pe care-l achiziționaseră. În mod evident, aceștia nu erau nici persecutații descriși de Convenția de la Geneva, fugiți ca să-și salveze viața, dar nici jihadiștii de temut. Și totuși, nevăzuți de camerele foto, stăteau în umbră, eclipsați de un val de imigranți economici, și unii, și alții.

Portretul teroristului la tinerete

Încă din primele momente în care publicul a conștientizat că Europa nu are de gestionat mici grupuri de refugiați, ci un val de ordinul sutelor de mii de oameni care circulau neverificați corespunzător între țări, opozații primirii lejere de migranți au invocat cel mai frecvent argumentul riscului de pătrundere în spațiul european a unor teroriști. Susținătorii primirii de refugiați au răspuns că o astfel de atitudine reprezintă doar o manifestare a islamofobiei, întrucât nu toți musulmanii sunt teroriști (lucru evident și pe care nu-l susținuse, de fapt, nimeni).

Totuși, o fobie este definită ca o teamă irațională, lipsită de o cauză obiectivă, față de ceva, iar xenofobia – o atitudine de teamă, respingere și ură față de persoanele străine, doar din motive etnice. Din această perspectivă, indiferent de religie sau etnie, intrarea fără verificări suficiente a unor grupuri mari de persoane provenite dintr-o zonă în care există mii de luptători ISIS (după diverse estimări, poate chiar o sută de mii sau mai mulți³) prezintă un risc real, obiectiv, de strecurare a unor eventuali teroriști. Verificarea identității și documentelor de călătorie la intrarea într-un stat și admiterea doar pe baza unor criterii, procedură care se practică dinaintea și fără nicio legătură cu actualul val de migranți, nu reprezintă un act de manifestare a islamofobiei sau

xenofobiei, fiindcă, dacă acceptăm acest lucru, ar însemna că și cele mai democratice țări din lume au o legislație profund xenofobă.

La patru zile după atentatele de la Paris din 13 noiembrie, Înaltul Comisar ONU pentru Refugiați, António Guterres, a declarat, la Presevo (Serbia), că este „o prostie absolută” să acuzi refugiații pentru atacurile teroriste⁴. În mod evident, sute de mii de refugiați n-au avut nicio legătură cu atentatele, unii fiind ei înșiși, în țara de origine, victimele acțiunilor unor radicali. Totuși, deși demersul său poate fi înțeles, reprezentantul ONU s-a hazardat. Câtă vreme cel puțin doi⁵, așa cum a reieșit ulterior, dintre teroriștii sinucigași au intrat în Europa prin insula Leros, urmând așa-numita „rută balcanică”⁶ și înregistrându-se, ca o ironie a sorții, chiar în tabăra de refugiați din Presevo⁷, nu se poate spune nici că nu există nicio legătură. Chiar dacă e posibil ca ei să fi circulat cu acte false, se știe că, până în momentul comiterii faptei, figurau în evidențe ca refugiați și în această calitate li s-a permis trecerea peste granițe. A afirma *post-factum*, tocmai fiindcă s-a aflat că au participat la atentat, că aceștia nu erau refugiați veritabili și că, în consecință, refugiații n-au nicio legătură, ar însemna să intrăm într-o capcană logică, fiindcă tocmai aceasta a fost întrebarea de la bun început: dacă unii (puțini, dar nu e nevoie de sute de mii pentru un atentat) dintre cei care intră ca refugiați nu sunt, cumva, implicați în

rețele teroriste, imposibil de depistat din cauza numărului mare de persoane de procesat zilnic.

Dar, dincolo de posibilitatea dovedită și deloc surprinzătoare ca unii dintre teroriști să folosească ruta migranților pentru a pătrunde în UE, lucrurile au un potențial de gravitate pe termen lung și mai mare. Argumentul adus în favoarea migranților, acela că teroriștii erau deja cetățeni europeni și nu ai unor state musulmane (deși pentru cei doi intrați prin Leros nu s-a stabilit încă precis originea), ridică, de fapt, alte întrebări: de ce niște tineri, născuți și educați în UE și beneficiari ai sistemelor sociale din țări prospere, nu au putut fi „integrați” și s-au radicalizat până la a merge să lupte în Siria sau a comite atentate în propria țară, cum se poate evita ca acest lucru să se repete și dacă există sau nu o legătură cu specificul Islamului.

Studierea profilelor autorilor atentatelor teroriste islamiste de pe teritoriul european, din ultimii zece ani, arată că aproape toți⁸ au fost fie născuți, fie veniți din copilărie într-o țară UE. Acest lucru nu este, până la urmă, atât de surprinzător, fiindcă era de așteptat ca o grupare teroristă să folosească, pentru atentate, persoane care cunosc locul, obiceiurile, limba și care au capacitate logistică superioară unor nou-veniți, rețele de cunoscuți și posibilități de a acționa fără să atragă prea mult atenția.

Toți aceștia, dar și cei care, deși nu au comis atentate pe teritoriul

europăean, au plecat în zone de conflict pentru a se alătura unor grupări teroriste (după estimările specialiștilor și autorităților, ar fi vorba de câteva mii de cetățeni europeni⁹), au fost educați în școlile (și, în surprinzător de multe din cazuri, în universitățile) occidentale, mulți dintre ei aveau loc de muncă sau chiar mici afaceri, precum și familii (au existat destule cazuri în care aveau copii nou-născuți și/sau soții însărcinate), toți erau „alfabetizați” tehnologic (comunicarea pe Internet și rețelele sociale par chiar să fi avut un rol important în radicalizarea atentatorilor și înrolarea lor în diverse grupări radicale). Explicația radicalizării unui număr atât de mare de persoane, multe cu statut social și venituri cel puțin decente, nu e simplă și unică.

Tot ce reiese din informațiile aflate la dispoziția publicului e că în general, după o copilărie absolut normală, fără lipsuri sau frustrări ieșite din comun, în cazul multora s-a constatat, la un moment dat, o evidențiere bruscă și oarecum surprinzătoare a semnelor exterioare ale apartenenței la Islam și o schimbare a stilului de viață anterior, fără ca familiilor să li se pară, însă, ceva dramatic (îndesirea rugăciunilor, mersul la moschei și centre de studiere a Coranului, renunțarea la alcool, călătorii repetate în țări musulmane, adoptarea sporadică a vestimentației caracteristice).

În majoritatea covârșitoare a cazurilor nu e vorba de persoane

foarte sărace. Mesajul înregistrat înainte de atentatul sinucigaș de către Mohammad Sidique Khan, considerat creierul atentatelor de la Londra (din 7 iulie 2005), o persoană născută în Marea Britanie, cu studii universitare, cu ocupația de mentor la o școală de copii cu dificultăți de învățare, cu locuință, copil de 14 luni și soția însărcinată, explică bine mentalitatea: „Eu și alte mii ca mine renunțăm la tot pentru lucrurile în care credem. Motivația noastră nu vine din bunurile tangibile pe care această lume le are de oferit. Religia noastră este Islamul, supunerea față de singurul adevărat Dumnezeu și urmarea pașilor ultimului profet”¹⁰.

Islamizarea generației a doua

Sociologul britanic Ronald Dore a descris apariția unui fenomen de „indigenizare a generației a doua”, referindu-se la descendenții primei generații modernizatoare (post-independentă) din toate culturile non-occidentale care s-au dezvoltat sub o puternică influență europeană¹¹ (de exemplu, în fostele colonii). La prima generație de intelectuali avusese loc un proces de modernizare prin occidentalizare („părinții” fuseseră educați adesea în universități străine, studiaseră în limbi occidentale și asimilasera puternic valorile și stilul de viață vestic). În schimb, la generația a doua („copiii”) s-a constatat o așa-

numită indigenizare, constând în reîntorcerea la tradițiile naționale (limbă, religie, atitudine față de istorie, vestimentație etc.), fiindcă această generație trebuia să găsească în propria societate mijloacele de a reuși¹².

Fenomenul care a început să se producă acum în țările occidentale pare unul similar, de indigenizare a generației a doua de imigranți, numai că e diferit atât prin locul de manifestare (de data aceasta chiar pe teritoriul occidental) și nu mai poate fi pus pe seama lipsei de contact cu limba, valorile sau stilul de viață occidental. Dacă foștii imigranți non-occidentali din a doua jumătate a secolului al XX-lea au încercat și au și reușit, într-o măsură destul de mare, să se adapteze și să se integreze în societățile occidentale, unii dintre copiii lor, deși născuți și crescuți în aceste țări (sau veniți de la vârste foarte mici), au început să manifeste nu numai o capacitate mai scăzută de integrare decât generația anterioară, dar chiar o tendință de respingere violentă a valorilor occidentale.

Părinții lor veniseră în Vest, în general, din motive economice și/sau pentru siguranță, deci pentru rezolvarea nevoilor de pe treptele bazale ale piramidei lui Maslow¹³. Chiar în cazul celor care nu au reușit în totalitate să-și atingă visul, comparația cu situația economică și politică din țările din care emigraseră a funcționat ca factor de creștere a satisfacției; ei consideră că au avut un oarecare succes și, în

orice caz, că au reușit să le ofere o viață mai bună și alte oportunități măcar copiilor lor. În schimb, aceștia din urmă, deși au beneficiat de sistemul de educație și de plasa de siguranță socială din țara-gază, nu mai au nici termen de comparație și nici visul părinților lor la dispoziție. Ca atare, îl caută în altă parte și l-au găsit în identitatea religioasă din țara de origine a familiei. Având asigurate nevoile bazale din piramida lui Maslow, ei s-au axat pe treptele superioare, fiind în căutarea satisfacerii nevoilor de apartenență, stimă și auto-actualizare. Parafrazând titlul unui articol al lui Shiraz Maher de la International Centre for the Study of Radicalisation, „The roots of radicalisation? It's identity, stupid”¹⁴, inspirat de o celebră expresie a lui James Carville, răspunsul pe care-l propunem la întrebarea legată de cauza radicalizării este: „It's the self-actualization, stupid”.

În căutarea unui vis care să le permită auto-perfecționarea, acești fundamentalisti de generația a doua nu au redevenit pakistanezi, algerieni, sirieni etc., fiindcă nu au avut un contact intim cu țara-mamă și nici nu au găsit în apartenența națională o diferență specifică pozitivă suficient de puternică pentru a-i motiva, ci au devenit musulmani mai radicali decât părinții lor. Procesul a fost amplificat și încurajat pe fondul unui fenomen global de resurgență a Islamului, având în vedere că acesta proclamă superioritatea absolută a oricărui

„dreptcredincios” și mai ales a unui „martir” față de „necredincioși”, și ajutat de comunicațiile prin Internet să se dezvolte în rețele și grupări structurate. Așadar, putem identifica un fenomen de indigenizare cu anumite particularități, în fapt unul de „islamizare a generației a doua” de imigranți și refugiați.

Cercetările efectuate de Pew Research Center¹⁵ au arătat că această aparentă islamizare a cetățenilor europeni de religie musulmană nu a apărut brusc și nu e legată strict de Statul Islamic sau situația din Siria. Încă din 2006, la întrebarea ce se consideră mai întâi, cetățeni al țării respective sau musulmani, 81% dintre musulmanii britanici, 69% dintre cei spanioli, 66% dintre cei germani și 46% dintre cei francezi au răspuns că se consideră în primul rând musulmani, nu britanici, spanioli, germani sau francezi. Spre comparație, același răspuns a fost dat de 87% în Pakistan, 71% în Nigeria, 67% în Iordania, 59% în Egipt, 51% în Turcia și 36% în Indonezia. Remarcăm că identitatea religioasă este aproximativ la fel de importantă pentru musulmanii care trăiesc în țările UE, ca și pentru cei din țările majoritar musulmane. Spre deosebire, creștinii din țările europene se auto-identifică în mod covârșitor în primul rând prin naționalitatea respectivă și nu prin apartenența religioasă, iar în India 90% se consideră în primul rând indieni, nu hinduși.

Islamizarea generației a doua a coincis și s-a alimentat din indigenizarea și radicalizarea generației a doua din fostele colonii, din situațiile conflictuale din unele state majoritar musulmane și din eșecul, în termeni de democrație, al „Primăverii arabe” și, la rândul său, fenomenul în desfășurare în țările occidentale a alimentat zonele de conflict, atât cu luptători efectivi, cât și pe partea de propagandă. Putem spune că islamizarea generației a doua de imigranți din Occident și indigenizarea generației a doua din țările musulmane au funcționat pe principiul unor vase comunicante cu surse separate de alimentare, dar în care creșterea nivelului într-unul dintre vase duce la creșterea nivelului și în celălalt. Ca să înțelegem islamizarea generației a doua și să-i estimăm amploarea, trebuie să vedem ce se petrece și în vasul celălalt, în lumea musulmană.

Eșecul „Primăverii arabe” și (in)compatibilitatea Islamului cu democrația

Optimismul occidental inițial în fața fenomenului cunoscut sub numele de „Primăvara arabă”, început în decembrie 2010 în Tunisia și extins, în forme ample sau limitate, în numeroase țări majoritar musulmane, a pălit repede, fiind înlocuit în scurt timp de stupoare și îngrijorare. Până în vara lui 2013, a devenit evident că „Primăvara Arabă” a eșuat în a produce democrație în

toate țările în care s-a declanșat, cu excepția Tunisiei, acolo unde a început¹⁶. La această evoluție s-au adăugat atentatele teroriste produse de islamiști, care, în loc să fie tot mai rare, par a fi luat avânt, astfel încât o mai veche dezbateră academică, referitoare la compatibilitatea Islamului cu democrația, a redevenit de actualitate și interes public.

Există, în principal, trei mari curente legate de această dispută. Primul susține că există o incompatibilitate esențială a Islamului cu pluralismul, respectarea drepturilor omului și democrația, unul dintre reprezentanții cei mai cunoscuți ai acestuia fiind Samuel Huntington, care a și ajuns la concluzia că tocmai această situație va duce la o inevitabilă „ciocnire a civilizațiilor”¹⁷. Al doilea curent, deși admite un actual deficit de democrație în țările majoritar musulmane, consideră că acesta nu este de origine culturală și că nu Islamul stă în calea libertății și democrației, punându-l doar pe seama unor factori istorici (în principal colonialismul) sau conjuncturali (economici, guverne corupte ș.a.). Oarecum în această direcție merge, de exemplu, un raport¹⁸ din 2004 al UNDP (United Nations Development Programme), Arab Fund for Economic and Social Development și Arab Gulf Programme for United Nations Development Organizations. În fine, un al treilea curent subliniază că problema este că lumea occidentală definește concepte precum drepturile

omului sau democrația conform propriilor standarde și modele culturale, care includ laicitatea statului. Dar, susțin unii, modelul teocratic, în care justiția și întregul guvernământ sunt inspirate de cuvântul lui Dumnezeu, nu ar fi cu nimic mai prejos, ba chiar ar asigura un nivel maxim de demnitate umană. Opinii de acest fel sunt susținute de autori precum Faisal Kutty: „It is important to acknowledge and appreciate that other societies may have equally valid alternative conceptions of human rights”¹⁹.

Comparând, însă, acest model musulman cu cel vestic, opinia lui Huntington pare mai aproape de realitate, fiindcă se observă nu doar o diferență de nuanță, semantică sau declarativă, ci o incompatibilitate profundă și o ireductibilitate între cele două. Dacă e să ne referim doar la Declarația Universală a Drepturilor Omului, știm că, în 1948, Arabia Saudită s-a abținut de la ratificare, pe motiv că încalcă Șaria²⁰. În 1982, reprezentantul Iranului la ONU a spus că Declarația reprezintă o viziune laică a tradiției iudeo-creștine, care nu poate fi implementată de musulmani fără a se intra în conflict cu Șaria²¹. A urmat o serie de alte declarații ale Iranului și încercări de a se susține ideea că e nevoie de o revizuire a documentului.

La a XIX-lea Conferință Islamică a miniștrilor de Externe de la Cairo s-a adoptat, pe 5 august 1990, Declarația Drepturilor Omului în

Islam²². În cuprinsul acesteia se face recurs de paisprezece ori la Șaria (Shari'ah), inclusiv în ultimul articol în care se prevede că aceasta este singura sursă de referință pentru explicarea sau clarificarea oricărui articol al Declarației. Pe scurt, întregul document arată că oricine are dreptul de exprimare liberă a opiniei, dar într-un mod care să nu fie contrar principiilor Șaria, că informația nu trebuie folosită sau utilizată într-un mod care să violeze sfințenia și demnitatea profetilor sau să slăbească în vreun fel credința societății, că orice om are dreptul de liberă deplasare, în limitele Șaria, că sunt interzise pedepsele, cu excepția celor prevăzute de Șaria, că femeia e egală cu bărbatul în demnitate umană (dar nu se spune nimic de egalitatea în fața legii) ș.a.m.d. Pentru cetățeanul occidental care știe doar că Șaria prevede tot felul de pedepse corporale crude, o astfel de Declarație a drepturilor omului sună apocaliptic.

Pentru ca lucrurile să fie și mai complicate, Șaria nu este un text unic, fix, bine definit și clar pentru toată lumea musulmană. Islamul însuși nu este o entitate monolitică și e reprezentat de viziuni adesea divergente²³. Așa se și explică faptul că, deși musulmanii sunt majoritari în peste cincizeci de țări, formele de guvernământ sunt foarte diverse (democrații parlamentare, republici autoritare sau teocratice, monarhii absolute sau junte militare²⁴), iar jurisprudența și pedepsele aplicate, de asemenea.

Occidentalii traduc uneori Șaria ca pe „legea sfântă” a Islamului, dar Bernard Lewis arată că, în realitate, alăturarea substantivului „lege” și a adjectivului „sfântă” nu apare în textele islamice clasice, utilizarea sa în araba modernă fiind de dată relativ recentă și mai degrabă de import. În limbajul vestic, adjectivul „sfânt”, precedând cuvântul „lege”, este necesar, fiindcă sunt și legi de altă origine. În limbajul musulman, adjectivul ar fi pleonastic: Sharia este pur și simplu legea și nu mai există alta. Vine de la Dumnezeu și reprezintă expresia imuabilă a comandamentului divin pentru omenire²⁵.

Șaria nu reprezintă o categorie monolitică și statică, întrucât diversele guvernăminte „o definesc și o aplică în diferite moduri, iar gânditorii moderni îi revizuiesc și formulează regulile concrete și metodele hermeneutice”²⁶. Cu toate acestea, musulmanii care resping domnia Șaria sunt murtaddn²⁷ (apo-stați) și riscă pedeapsa cu moartea.

Șaria e derivată din Coran și Hadith, dar, dacă există un singur Coran, prin Hadith sunt desemnate relatările despre faptele și vorbele profetului Mahomed, iar în funcție de diferite ramuri și școli islamice, fiecare se referă la diverse colecții, selectate în funcție de credibilitatea celui care le-a relatat. În aceste condiții, este normal că și Șaria este înțeleasă și aplicată în moduri variabile.

Anumite lucruri sunt, însă, comune și, dacă ne referim doar la

lucrurile extrase din Coran, Șaria sună înfricoșător pentru cetățeanul occidental al secolului XXI, nu pentru că în textele sacre ale altor religii (inclusiv în Biblie) n-ar exista astfel de lucruri, ci pentru că alte religii au convenit să facă o interpretare metaforică a unora dintre pasajele problematice și s-a produs o separare a statului (și a sistemului său legal) de textul religios. „Dați cezarului cele ce sunt ale cezarului și lui Dumnezeu, cele ale lui Dumnezeu” s-a dovedit o formulă salvatoare, iar în societatea occidentală s-a produs separația între civitas Dei și civitas terrena.

Ironia sorții e că anumite norme înscrise în Coran erau reformatoare pentru practicile vremii. De exemplu, spre deosebire de băieți, fetele erau frecvent nedorite și considerate o povară familială și chiar o sursă de rușine, așa că erau adesea îngropate de vii în deșert, imediat după naștere. Versetele 81:8-9 sunt un avertisment către cei care practicau acest lucru și o respingere îndrăznească a normelor sociale stabilite²⁸, într-un demers de desprindere asemănător celui al lui Isus față de practica lapidării femeilor adultere. De asemenea, reglementarea unor probleme de succesiune, tratate în versetele 4:127 și 4:176 (ultimul incluzând o discriminare de gen prin consacrarea principiului că, în cazul unui bărbat care moare fără copii, moștenirea se împarte inegal între frați și surori, fiecare bărbat primind cât două femei), era făcută, în realitate, în

sensul îmbunătățirii considerabile a situației femeilor față de vechiul drept cutumiar, conform căruia acestea n-ar fi primit nimic.

Coranul rămâne, însă, tributar vremurilor sale, iar considerarea sa de către Islam ca fiind imprecipabil și insistența de a-l aplica ad-literam în viața de zi cu zi este cea care generează conflictul cu modul în care societatea occidentală vede astăzi drepturile omului sau democrația. Chiar și îmbunătățirile aduse de Coran și de Sunna față de normele sociale pre-islamice de pe un teritoriu arid, marcat de violențe și inechități, au ajuns astăzi problematice, întrucât s-a recurs la o reglementare, uneori foarte amănunțită și clară, a unor aspecte concrete ce țin de dreptul civil și penal, Mahomed fiind nu doar un lider religios, ci și întemeietorul unei formațiuni de tip statal și, așa cum reiese din datele istorice corespunzătoare perioadei cât a stat la Medina, s-a dovedit a fi chiar „pragmatic în probleme de guvernare”²⁹. Ca atare, nu e de mirare că în Coran întâlnim prevederi legate de succesiune, precum cele prezentate mai sus, dar și pedepse pentru diferite fapte, precum 100 de lovituri de bici pentru „desfrânați” (Coran, 24:2), 80 de bice pentru cei care le învinuiesc pe femeile cinstite și apoi nu pot veni cu patru martori (Coran, 24:4), tăierea mâinii pentru hoți (Coran, 5:38) ș.a.

Publicul occidental trebuie să înțeleagă, însă, că în rândul musulmanilor există un suport popular

consistent pentru aplicarea Șaria. Spre exemplu, din două sondaje, efectuate de National Centre for Social and Criminological Research și de Gallup Organization, rezultă că majoritatea egiptenilor (96,2%, respectiv 90% în al doilea sondaj) susține aplicarea Șaria³⁰. Oricât ar părea de surprinzător pentru occidentali, respondenții au declarat că doresc aplicarea sa pentru că garantează dreptate pentru femei (97%), pentru că ar fi un sistem juridic drept (96%) sau pentru că protejează drepturile omului (97%).

Sentimentul în lumea musulmană este că toate problemele lumii contemporane sunt cauzate de îndepărtarea societății de ordinea islamică premodernă³¹. Chiar și la musulmanii moderați se poate identifica acest tip de „gândire magică”. Spre exemplu, Fethullah Gülen, considerat un promotor al dialogului interconfesional, al educației, al toleranței și al democrației, a spus-o direct: „Poate rezolva Islamul toate problemele? Răspunsul acestei întrebări este Da”³².

Când e vorba de islamiștii cu vederi radicale, nici în cazul celor care trăiesc în statele musulmane nu s-a găsit o legătură directă între sărăcie și fenomenul de radicalizare. Un studiu cuprinzător, constând într-o serie de sondaje efectuate de Gallup, între 2001 și 2007, în 35 de țări majoritar musulmane sau cu minorități musulmane foarte mari, a arătat că nu se confirmă ipoteza mult vehiculată că radicalismul s-ar dezvolta din insatisfacție economică.

65% dintre cei clasificați ca radicali aveau venituri peste medie, proveneau inclusiv din rândul persoanelor cu nivel înalt de educație și din clasa superioară, iar rata de ocupare și standardul de viață nu erau deloc mai scăzute în rândul populației cu vederi radicale. Aproximativ jumătate erau între 18 și 29 de ani, 62% bărbați și 67% cu studii liceale sau superioare³³. La întrebarea cum ar putea Occidentul să-și îmbunătățească relațiile cu țările musulmane, cele mai multe răspunsuri au indicat: mai mult respect pentru culturile musulmane, evitarea aroganței, o mai mare înțelegere și respect pentru Islam. La întrebarea ce disprețuiesc cel mai mult la Occident, răspunsurile cele mai frecvente au fost: promiscuitatea culturală și sexuală și corupția morală. Într-un fel, așa cum am opinat și în cazul generației a doua de imigranți musulmani din țările occidentale, și în cazul celor din țările musulmane radicalizarea pare să se facă tot în căutarea satisfacerii nevoilor de pe treptele superioare ale piramidei lui Maslow, pe stindardul radicalismului islamic scriind, în afară de „Șaria”, „Noi vrem respect”.

Islamismul a fost definit ca o ideologie atotcuprinzătoare pentru stat și societate, care afirmă că Islamul e mai mult decât un sistem de credințe și practici religioase și care militează pentru o inversare a procesului de secularizare și pentru unitatea religiei cu statul³⁴. Din perspectiva acestei abordări,

constatăm că practic toți musulmanii pioși declară la unison că „Islamul e un mod cuprinzător de viață care reunește componentele religioase, politice, economice legale și sociale într-un tot unitar” și că „nu există nicio distincție între religie și politică în Islam”³⁵. E încă o utopie a societății perfecte, la care nu se poate ajunge decât prin luptă (*jihad*, adică lupta atât împotriva necredincioșilor, cât și împotriva propriilor slăbiciuni), exact ca în teoria marxistă. Islamul este din *wa dawla*³⁶, adică religie și stat. Cu alte cuvinte, Islamul însuși e... islamist. Nu e nici doar religie, nici doar ideologie, ci un hibrid: Islamul este o „relideologie”.

Concluzii

Valul de peste un milion de migranți, cu care s-a confruntat Uniunea Europeană în anul 2015, a scindat cancelariile europene și opinia publică. Opoziția unei părți din populație la primirea de refugiați a fost justificată mai puțin prin argumente economice, deși impactul financiar suportat de UE va fi semnificativ în perioada imediat următoare, cât prin riscul ca, într-un val atât de mare de persoane greu de verificat, să se strecoare și radicali islamiști. atentatele de la Paris, din 13 noiembrie 2015, au arătat că faptul s-a și întâmplat, dar, dincolo de acest lucru, lucrarea atrage atenția asupra unui risc pe termen lung, determinat de un fenomen de

„islamizare a celei de-a doua generații” de imigranți, o formă a „indigenizării generației a doua”³⁷ descrise de Dore, dezvoltată de data aceasta în Occident.

„Islamizarea generației a doua” a ajuns deja să-și arate roadele, într-un context internațional dificil și pe fondul „renașterii islamice”, radicalizarea musulmanilor europeni și a celor din țările majoritar musulmane fiind două fenomene care se alimentează reciproc. Copiii imigranților și refugiaților de astăzi, care vor beneficia de plasa socială de siguranță din statele prospere, ca niște turiști cu bilete *all-inclusive* în Europa, ar putea, prin mecanismul psihologic de radicalizare descris în lucrare, să se transforme într-o nouă generație de jihadiști europeni, întrucât Islamul, cu dualitatea sa religie-ideologie și promisiunea magică de a fi soluția pentru toate problemele, inclusiv cele social-politice, este un instrument atractiv pentru cei aflați în căutarea metodelor de satisfacere a nevoilor situate în vârful piramidei lui Maslow. După cum rezultă din analiza biografiilor teroriștilor, dar și din cercetări sociologice efectuate atât în Europa, cât și în lumea musulmană, sărăcia nu pare a fi o cauză directă a radicalizării. Cei care merg acum să lupte în Siria-Irak nu fac acest lucru din sărăcie, ci împinși de aceleași resorturi care i-au făcut pe unii să plece, acum mai bine de 70 de ani, pentru a lupta în Războiul Civil din Spania.

Fără ca migrații de azi să aibă vreo intenție în acest sens, Europa ar putea ca, încetul cu încetul, să se transforme într-o zonă conflictuală, în care să se vorbească tot mai mult de introducerea Șaria, fiindcă Islamul nu e, în acest moment și pe actualele interpretări, doar o religie, ci o „reliedologie”. Este, de aceea, destul de dificil de răspuns la întrebarea dacă în prezent are loc doar o radicalizare a Islamului sau o islamizare a radicalilor. Cel mai probabil, e vorba de ambele.

Ținând cont că Europa bogată va rămâne un punct de atracție prin politicile sociale generoase, de faptul că sporul natural al populației musulmane este mai mare și de un posibil fenomen de islamizare la generația a doua, este aproape ironic, față de teama occidentalilor când aud cuvinte precum ”jihad”, că Europa ar putea deveni cândva un califat nu prin cucerire cu armele și steagul negru, ci prin, folosind o expresie inspirată, jihadul welfare³⁸.

Note

- ¹ UNHCR, ”Asylum Trends 2014. Levels and Trends in Industrialized Countries”, 2015, pp. 2-7, <http://www.unhcr.org/551128679.html> (accesat pe 11 noiembrie 2015).
- ² Anne Kauranen, ”‘Finland’s no good’: Disappointed migrants turn back”, 25 septembrie 2015, <http://news.yahoo.com/finlands-no-good-disappointed-migrants-turn-back-152042061.html> (accesat pe 5 noiembrie 2015).
- ³ Daveed Gartenstein – Ross, ”How many fighters does the Islamic State really have?”, 9 februarie 2015, <http://warontherocks.com/2015/02/how-many-fighters-does-the-islamic-state-really-have/> (accesat pe 15 noiembrie 2015).
- ⁴ UNHCR, ”UNHCR chief says it is ‘absolute nonsense’ to blame refugees for terror”, 17 noiembrie 2015, <http://www.unhcr.org/564b5b586.html> (accesat pe 20 noiembrie 2015).
- ⁵ Despre mai mulți dintre teroriști se știe că au fost plecați anterior în zona de conflict din Siria și, până în momentul de față, nu e clar cum au intrat înapoi în UE, dar despre doi există informații certe că au intrat prin Grecia, fiind luați în evidență ca refugiați.
- ⁶ BBC, „Paris attacks: Who were the attackers?”, 24 noiembrie 2015, <http://www.bbc.com/news/world-europe-34832512> (accesat pe 27 noiembrie 2015).
- ⁷ Aleksandar Vasovic, Lefteris Karagiannopoulos, „Exclusive - Paris attacker may have had accomplice on journey through Balkans”, 18 noiembrie 2015, <http://uk.reuters.com/article/2015/11/18/uk-france-shooting-accomplice-exclusive-idUKKCN0T62ET20151118> (accesat pe 19 noiembrie 2015).
- ⁸ Există încă suspiciuni în legătură cu identitatea unora.

- ⁹ O estimare din iunie 2014 arată că ar fi vorba de aproximativ 3.000 de luptători proveniți din țări occidentale: Richard Barrett, „Foreign Fighters in Siria”, iunie 2014, <http://soufangroup.com/wp-content/uploads/2014/06/TSG-Foreign-Fighters-in-Syria.pdf> (accesat pe 12 noiembrie 2015). După alte estimări, ar putea fi vorba de un număr între 3.400 și 5.000 de occidentali, din totalul de peste 20.000 de luptători străini din Siria-Irak: Kristin Archick, Paul Belkin, Christopher M. Blanchard, Carla E. Humud, Derek E. Mix, „European Fighters in Syria and Iraq: Assessments, Responses, and Issues for the United States”, Congressional Research Service, 27 aprilie 2015, p. 1, <https://www.fas.org/sgp/crs/row/R44003.pdf> (accesat pe 9 noiembrie 2015).
- ¹⁰ Andrew Staniforth, Fraser Sampson (eds.), *The Routledge Companion to UK Counter-Terrorism*, Routledge, New York, 2013, p. 224.
- ¹¹ Ronald Philip Dore, D. Hugh Whittaker, *Social Evolution, Economic Development and Culture*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2001, p. 229.
- ¹² Samuel P. Huntington, *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, Editura Litera, București, 2012, p. 128.
- ¹³ Abraham H. Maslow, „A Theory of Human Motivation”, în *Psychological Review*, vol. 50, 1943, pp. 370-396.
- ¹⁴ Shiraz Maher, „The roots of radicalisation? It's identity, stupid, 23 iunie 2015, <http://icsr.info/2015/06/icsr-insight-roots-radicalisation-identity-stupid/> (accesat pe 14 noiembrie 2015).
- ¹⁵ Pew Research Center, „Muslims in Europe: Economic Worries Top Concerns About Religious and Cultural Identity”, 6 iulie 2006, <http://www.pewglobal.org/2006/07/06/muslims-in-europe-economic-worries-top-concerns-about-religious-and-cultural-identity/> (accesat pe 10 noiembrie 2015).
- ¹⁶ John L. Esposito, Tamara Sonn, John O. Voll, *Islam and Democracy after the Arab Spring*, Oxford University Press, New York, 2016, p.3, https://books.google.ro/books?id=P4pmCgAAQBAJ&printsec=frontcover&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (accesat 28 noiembrie 2015).
- ¹⁷ Samuel Huntington, *op. cit.*
- ¹⁸ UNDP, „Arab Human Development Report 2004: Towards Freedom in the Arab World”, <http://www.arab-hdr.org/publications/other/ahdr/ahdr2004e.pdf> (accesat pe 8 noiembrie 2015).
- ¹⁹ „Este important să recunoaștem și să apreciem că alte societăți pot avea concepții alternative la fel de valide despre drepturile omului” (tr.a.) în Faisal Kutty, „Non-Western Societies Have Influenced Human Rights”, Jacqueline Langwith, *Human Rights*, Greenhaven Press, Detroit, 2008, pp. 41-48.
- ²⁰ Nisrine Abiad, Sharia, Muslim states and international human rights treaty obligations: a comparative study, British Institute of International and Comparative Law, Londra, 2008, pp. 60-65.
- ²¹ David Littman, „Universal Human Rights and ‘Human Rights in Islam’”, *Midstream*, februarie/martie

- 1999,
<https://web.archive.org/web/20060501234759/http://mypage.bluewin.ch/ameland/Islam.html> (accesat pe 26 noiembrie 2015).
- ²² „The Cairo Declaration on Human Rights in Islam”, <http://www.oic-oci.org/english/article/human.html> (accesat pe 20 noiembrie 2015).
- ²³ Rachel M. Scott, *The Challenge of Political Islam: Non-Muslims and the Egyptian State*, Stanford University Press, Stanford, 2010, p. 3.
- ²⁴ Charles Kimball, *When Religion Becomes Lethal: The Explosive Mix of Politics and Religion in Judaism, Christianity, and Islam*, Jossey-Bass, San Francisco, 2011, p. 121.
- ²⁵ Bernard Lewis, *The Political Language of Islam*, University of Chicago Press, Chicago, 1988, p. 72.
- ²⁶ Gerhard Bowering (ed.), *The Princeton Encyclopedia of Islamic Political Thought*, Princeton University Press, Princeton, 2013, p. 505.
- ²⁷ *Ibidem*, p. 496.
- ²⁸ Charles Kimball, *op. cit.*, p. 102.
- ²⁹ *Ibidem*, p. 103.
- ³⁰ ‘Abd al-Mun’im Mumb, „If the People Want It, Why Not Apply Shari’ah in Egypt?”, Al-Dustūr (Arab-West Report), octombrie 22, 2008,
<http://www.arabwestreport.info/en/y>
 ear-2008/week-43/16-if-people-want-it-why-not-apply-shariah-egypt (accesat pe 13 noiembrie 2015).
- ³¹ Rachel M. Scott, *op. cit.*, p. 6.
- ³² Fethullah Gülen, „Poate rezolva Islamul toate problemele?”, <http://ro.fgulen.com/intrebari-si-raspunsuri-despre-islam/50-poate-rezolva-islamul-toate-problemele.html> (accesat 19 noiembrie 2015).
- ³³ John L. Esposito, Dalia Mogahed, *Who Speaks for Islam? What A Billion Muslims Really Think*, American Muslims for Constructive Engagement, 2008, pp. 21-22,
[http://www.amceweb.net/resources/who_speaks_for_Islam\\$5B1\\$5D.pdf](http://www.amceweb.net/resources/who_speaks_for_Islam$5B1$5D.pdf) (accesat pe 18 noiembrie 2015).
- ³⁴ Rachel M. Scott, *op. cit.*, p. 6.
- ³⁵ Charles Kimball, *op. cit.*, p. 97.
- ³⁶ John L. Esposito, John O. Voll, *Islam and Democracy*, Oxford University Press, New York, 1996, p. 4.
- ³⁷ Ronald Philip Dore, D. Hugh Whittaker, *op. cit.*, p. 229.
- ³⁸ Daniel Greenfield, „80% of Turkish Muslim Settlers in Germany Live off Welfare”, 31 martie 2013,
<http://www.frontpagemag.com/point/183720/80-turkish-muslim-settlers-germany-live-welfare-daniel-greenfield> (accesat 25 noiembrie 2015).

Bibliografie

ABIAD, Nisrine, *Sharia, Muslim states and international human rights treaty obligations: a comparative study*, British Institute of International and Comparative Law, London, 2008

BOWERING, Gerhard (ed.), *The Princeton Encyclopedia of Islamic Political Thought*, Princeton University Press, Princeton, 2013

DORE, Ronald Philip, WHITTAKER, D. Hugh, *Social Evolution, Economic Development and Culture*,

- Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2001
- ESPOSITO, John L., VOLL, John O., *Islam and Democracy*, Oxford University Press, New York, 1996
- HUNTINGTON, Samuel P., *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, Editura Litera, București, 2012
- KIMBALL, Charles, *When Religion Becomes Lethal: The Explosive Mix of Politics and Religion in Judaism, Christianity, and Islam*, Jossey-Bass, San Francisco, 2011
- KUTTY, Faisal, "Non-Western Societies Have Influenced Human Rights", Jacqueline Langwith, *Human Rights*, Greenhaven Press, Detroit, 2008
- LEWIS, Bernard, *The Political Language of Islam*, University of Chicago Press, Chicago, 1988
- MASLOW, Abraham H., „A Theory of Human Motivation”, *Psychological Review*, vol. 50, 1943
- SCOTT, Rachel M., *The Challenge of Political Islam: Non-Muslims and the Egyptian State*, Stanford University Press, Stanford, 2010
- STANFORTH, Andrew, SAMPSON, Fraser (eds.), *The Routledge Companion to UK Counter-Terrorism*, Routledge, New York, 2013
- Resurse electronice**
- ARCHICK, Kristin, BELKIN, Paul, BLANCHARD, Christopher M., HUMUD, Carla E., MIX, Derek E., "European Fighters in Syria and Iraq: Assessments, Responses, and Issues for the United States", Congressional Research Service, 27 aprilie 2015, p.1, <https://www.fas.org/sgp/crs/row/R44003.pdf> (accesat pe 9 noiembrie 2015)
- BARRETT, Richard, "Foreign Fighters in Siria", iunie 2014, <http://soufangroup.com/wp-content/uploads/2014/06/TSG-Foreign-Fighters-in-Syria.pdf> (accesat pe 12 noiembrie 2015)
- BBC, "Paris attacks: Who were the attackers?", 24 noiembrie 2015, <http://www.bbc.com/news/world-europe-34832512> (accesat pe 27 noiembrie 2015)
- BEHRAKIS, Yannis, "Police, migrants clash on Macedonia border; soldiers build fence", Reuters, 28 noiembrie 2015, <http://www.reuters.com/article/2015/11/28/us-europe-migrants-macedonia-idUSKBN0TH04M20151128#kCHwtdGGWR4JL5FU.97> (accesat pe 29 noiembrie 2015)
- ESPOSITO, John L., SONN, Tamara, VOLL, John O., *Islam and Democracy after the Arab Spring*, Oxford University Press, New York, 2016, p.3, https://books.google.ro/books?id=P4pmCgAAQBAJ&printsec=frontcover&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (accesat 28 noiembrie 2015)
- ESPOSITO, John L., MOGAHED, Dalia, *Who Speaks for Islam? What A Billion Muslims Really Think*, American Muslims for Constructive Engagement, 2008, pp. 21-22, [http://www.amceweb.net/resources/who_speaks_for_Islam\\$5B1\\$5D.pdf](http://www.amceweb.net/resources/who_speaks_for_Islam$5B1$5D.pdf) (accesat pe 18 noiembrie 2015)
- GARTENSTEIN – ROSS, Daveed, "How many fighters does the Islamic State really have?", 9 februarie 2015, <http://warontherocks.com/2015/02/h>

- ow-many-fighters-does-the-islamic-state-really-have/ (accesat pe 15 noiembrie 2015)
- GREENFIELD, Daniel, "80% of Turkish Muslim Settlers in Germany Live off Welfare", 31 martie 2013, <http://www.frontpagemag.com/point/183720/80-turkish-muslim-settlers-germany-live-welfare-daniel-greenfield> (accesat 25 noiembrie 2015)
- GÜLEN, Fethullah, "Poate rezolva Islamul toate problemele?", <http://ro.fgulen.com/intrebari-siras-punsuri-despre-islam/50-poate-rezolva-islamul-toate-problemele.html> (accesat 19 noiembrie 2015)
- KAURANEN, Anne, "'Finland's no good': Disappointed migrants turn back", 25 septembrie 2015, <http://news.yahoo.com/finlands-no-good-disappointed-migrants-turn-back-152042061.html> (accesat pe 5 noiembrie 2015)
- LITTMAN, David, "Universal Human Rights and 'Human Rights in Islam'", *Midstream*, februarie/martie 1999, <https://web.archive.org/web/20060501234759/http://mypage.bluewin.ch/ameland/Islam.html> (accesat pe 26 noiembrie 2015)
- MAHER, Shiraz, "The roots of radicalisation? It's identity, stupid", 23 iunie 2015, <http://icsr.info/2015/06/icsr-insight-roots-radicalisation-identity-stupid/> (accesat pe 14 noiembrie 2015)
- MUNB, 'Abd al-Mun'im, "If the People Want It, Why Not Apply Shari'ah in Egypt?", *Al-Dustūr* (Arab-West Report), October 22, 2008, <http://www.arabwestreport.info/en/year-2008/week-43/16-if-people-want-it-why-not-apply-shariah-egypt> (accesat pe 13 noiembrie 2015)
- PEW RESEARCH CENTER, "Muslims in Europe: Economic Worries Top Concerns About Religious and Cultural Identity", 6 iulie 2006, <http://www.pewglobal.org/2006/07/06/muslims-in-europe-economic-worries-top-concerns-about-religious-and-cultural-identity/> (accesat pe 10 noiembrie 2015)
- UNDP, "Arab Human Development Report 2004: Towards Freedom in the Arab World", <http://www.arabhdr.org/publications/other/ahdr/ahdr2004e.pdf> (accesat pe 8 noiembrie 2015)
- UNHCR, "UNHCR chief says it is 'absolute nonsense' to blame refugees for terror", 17 noiembrie 2015, <http://www.unhcr.org/564b5b586.html> (accesat pe 20 noiembrie 2015)
- UNHCR, "Asylum Trends 2014. Levels and Trends in Industrialized Countries", 2015, pp. 2-7, <http://www.unhcr.org/551128679.html> (accesat pe 11 noiembrie 2015)
- VASOVIC, Aleksandar, KARAGIANNOPOULOS, Lefteris, "Exclusive - Paris attacker may have had accomplice on journey through Balkans", 18 noiembrie 2015, <http://uk.reuters.com/article/2015/11/18/uk-france-shooting-accomplice-exclusive-idUKKCN0T62ET20151118> (accesat pe 19 noiembrie 2015)
- "The Cairo Declaration on Human Rights in Islam", <http://www.oic-oci.org/english/article/human.html> (accesat pe 20 noiembrie 2015)